

'De Zoektocht' in de klas

WERKEN MET HET STRIPBOEK EN LESMATERIAAL

Met behulp van een strip kunnen leerlingen zich beter verplaatsen in de gebeurtenissen van de Holocaust. Dat komt naar voren uit het evaluatieonderzoek van 'De Zoektocht' dat Simone Timmermans heeft gedaan in opdracht van de Anne Frank Stichting.

Sinds maart 2007 is het stripverhaal *De Zoektocht* en bijbehorend lesmateriaal, ontwikkeld door de Anne Frank Stichting, verkrijgbaar voor het voortgezet onderwijs. Het lesmateriaal is bedoeld om de stof in het stripboek te verwerken en te verdiepen. De strip is gericht op jongeren uit tweede en derde klassen. De personen die in de strip voorkomen zijn ingedeeld in vier groepen: slachtoffers, daders, helpers en toeschouwers. Deze indeling maakt het voor leerlingen mogelijk na te denken over de keuzes en dilemma's van verschillende groepen tijdens de Tweede Wereldoorlog. Belangrijke leerdoelen zijn de verbreding van feitenkennis over de Holocaust en het krijgen van inzicht in de rol van mensen. De opdrachten in het lesmateriaal kunnen leerlingen hierbij helpen.

Vet spannend!

De Anne Frank Stichting wilde graag weten hoe er met het stripboek en het lesmateriaal gewerkt wordt en hoe leerlingen en docenten dit ervaren. Zelf wilde ik bekijken of leerlingen het fictieve verhaal van de strip goed begrepen. Ook wilde ik van leerlingen weten wat ze geleerd hadden na het werken met *De Zoektocht*. Deze vragen stonden centraal in een evaluatieonderzoek dat ik eind 2007 uitvoerde onder tien docenten en 178 leerlingen, afkomstig uit tweede en derde klassen van het vmbo (tl, kbl en bbl), havo en vwo.

De strip bleek succesvol te zijn; leerlingen sloegen tijdens lesobservaties de strip op eigen initiatief open en

lazen deze dan vaak in een keer ademloos uit. Zelfs de drukste klas werd stil van de strip, dit vond ik erg mooi om te zien. 'Vet spannend hoor, ik wil 'm nog een keer lezen', zei een leerling na het lezen. De enquêteresultaten onderstreepten dit enthousiasme: leerlingen vonden het stripboek spannend en gaven het een ruime 7.5. 'Dit is veel leuker dan gewoon les', zeiden leerlingen vaak. Leerlingen begrepen de dilemma's die in de strip gesteld werden erg goed. 'Vonden die Duitsers het dan niet erg om mensen dood te schieten?' hoorde ik meerdere keren. Veel vmbo-leerlingen lazen de strip geboeid, maar raakten na 20 minuten hun concentratie kwijt. Het is handig te weten dat voor deze leerlingen de strip prima in vier delen is op te delen.

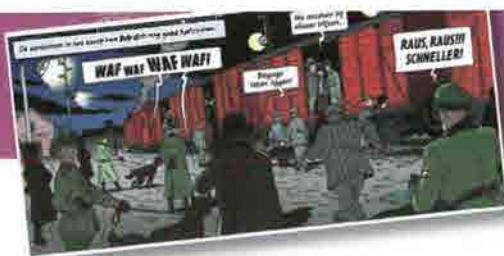
De leerlingen begrepen de opdrachten goed. Vwo-leerlingen gingen graag aan de slag met de vragen waarbij ze hun eigen kennis konden toetsen, vmbo-leerlingen waren juist erg enthousiast over de kleuropdrachten in de lesboekjes.

Aanknopingspunten voor de les

De mening van docenten is belangrijk voor de Anne Frank Stichting. Uit de gesprekken met docenten bleek dat alle docenten positief waren over de strip. Gewaardeerd werd het volledige verhaal dat veel aanknopingspunten biedt voor de lessen geschiedenis: 'Eigenlijk wordt alles wel genoemd en is het aan de docent om dit uit te breiden met bijvoorbeeld verwijzingen naar het heden'. Ook werd

Simone Timmermans is studente Internationale Betrekkingen en Politieke Geschiedenis aan de Universiteit Utrecht. Zij voerde het evaluatieonderzoek 'De Zoektocht' uit in het kader van haar stage.

"Vonden die Duitsers het niet erg om mensen zomaar dood te schieten?"

"Dit is veel leuker dan gewoon les!"

het persoonlijke verhaal gezien als de kracht van de strip: 'Het persoonlijke verhaal van *De Zoektocht* is prima te plaatsen naast het algemene verhaal dat in lesmethoden verteld wordt'. Een docente zei het zo: 'Leerlingen kunnen zich prima inleven in de oorlogstijd met de strip. In eerste instantie zegt elke leerling: natuurlijk zou ik helpen! Na het lezen van de strip zien leerlingen in, dat deze keuze niet zo makkelijk te maken is'.

Wel kwam van vmbo kbl- en bbl docenten kritiek op de opdrachten. Zij zeiden dat het materiaal in een andere vorm beter aan zou slaan bij leerlingen: 'Ze willen nu alles zo snel mogelijk afhebben, de informatie blijft niet hangen bij ze. Met knip- en plakopdrachten zullen leerlingen actiever aan de slag gaan, en blijft er meer hangen'. Een andere docente: 'Deze leerlingen willen het liefst niet merken dat ze iets leren'. Docenten van de havo- en vwo-klassen zeiden daarentegen dat het materiaal voor havo en vwo 3 iets te makkelijk was. 'Leerlingen gingen enorm snel door de opdrachten heen, ik vraag me af wat er blijft hangen'. Voor deze klassen zouden verdiepingsoopdrachten, bijvoorbeeld via internet, welkom zijn.

Lesgeven met *De Zoektocht*

De docenten zeiden allemaal erg geïnteresseerd te zijn in de Holocaust. Ook vonden ze unaniem dat het belangrijk is dat er op scholen aandacht aan de Holocaust besteed wordt. 'Het gaat daarbij niet zozeer om de feitenkennis, maar meer om het nadenken over de rol van mensen en begrippen als mensenrechten en discriminatie', volgens een van de docenten. De docenten gebruikten de strip ter verdieping of afronding van het thema Tweede Wereldoorlog. De strip is echter ook goed te gebruiken om een reguliere lessenserie mee te starten. Alle docenten lieten leerlingen de opdrachten in groepjes maken, omdat leerlingen dan meteen konden overleggen en bespreken. Bij de verdeling van de opdrachten over de groepjes werd door de docenten gebruikt gemaakt van de indeling van de opdrachten in de vier 'rollen'. Een docente koos ervoor om de groepjes van elke rol een opdracht te laten maken. 'Ik wil dat leerlingen alle rollen goed kunnen begrijpen, niet alleen maar de slachtoffer- of de daderrol'. In een andere klas hield elk groepje zich bezig met de opdrachten die bij een specifieke rol hoorden. Een docente koos ervoor plaatjes uit de strip te verwerken in een presentatie, ze liet van elk personage uit de strip een afbeelding zien en vroeg leerlingen wat de problemen van deze persoon waren. Leerlingen reageerden hier goed op, er gingen veel vingers de lucht in en sommige leerlingen riepen het goede antwoord al voor de vraag gesteld was. Tijdens het benaderen van docenten voor mijn onderzoek

bleek dat veel docenten de strip gebruiken voor projectweken en excursies en bij het vak levensbeschouwing/godsdienst. 'Ik gebruik *De Zoektocht* bij een groot project waarbij we met onze leerlingen een bezoek brengen aan kamp Vught. Ik zal mijn leerlingen in de ochtend *De Zoektocht* laten lezen, zodat ze het bezoek van de middag in een context kunnen plaatsen', vertelde een van de docenten.

Succesvolle strip?

Uit het onderzoek is duidelijk geworden dat docenten en leerlingen met veel plezier met *De Zoektocht* werkten. De strip werd door docenten gewaardeerd om zijn volledigheid en leerlingen vonden het verhaal vooral spannend. Ook vertelden leerlingen dat het leuk is te werken met ander materiaal dan de gewone lesmethode. De strip kan prima in de les geschiedenis gebruikt worden ter verdieping of afronding van de lessen over de Holocaust, maar kan ook gebruikt worden bij projectweken en excursies.

Hoe nu verder?

De Anne Frank Stichting heeft de resultaten van het onderzoek serieus opgepakt en is bezig met het ontwikkelen van nieuw materiaal voor de vmbo-kbl, bbl en gl, waardoor de leerlingen actiever kunnen werken. Daarnaast wordt er gewerkt aan internetopdrachten bij het lesmateriaal. Op dit moment zijn er testprojecten met *De Zoektocht* in Hongarije, Polen en Duitsland in uitvoering en hierbij zijn de resultaten van dit onderzoek meegenomen.

Het verhaal

Esther vertelt haar kleinzoon dat ze als meisje na de Kristallnacht met haar ouders uit Duitsland naar Nederland vluchtte. Ook hier wordt het na 1940 steeds akelliger voor joden. Bij een razzia worden Esthers ouders opgepakt, samen met haar buurjongen Bob. Als Esther uit school komt is er niemand meer. Wat moet ze doen, haar ouders opzoeken of onderduiken? Een vriend helpt haar aan een onderduikplaats op een boerderij. De onderduikers daar worden verraden en Esther vlucht net op tijd het bos in. Ze vindt nieuw onderdak waar ze tot het eind van de oorlog blijft. Via internet spoort Esthers kleinzoon Bob op. Bob vertelt Esther over het verschrikkelijke leven in het kamp, en dat haar ouders vermoord zijn. Esther heeft jarenlang niet kunnen praten over haar oorlogservaringen. Nu zij met Bob heeft gepraat, is de zoektocht naar het lot van haar ouders voltooid. Als Esther haar oude vriendin Helena vertelt hoe ze haar ouders altijd vreselijk heeft gemist, herinnert Helena zich iets...

Leerlingen aan het werk met de strip en het lesmateriaal.

De Anne Frank Stichting blijft geïnteresseerd in wat andere docenten van het werken met *De Zoektocht* vinden. Wilt u uw ervaringen delen, of heeft u suggesties of opmerkingen, dan kunt u contact opnemen met de Anne Frank Stichting via actueel@annefrank.nl. Kijk voor meer informatie ook op www.annefrank.nl/zoektocht.